

Μουσείο Μπενάκη: Ασημένιο τάμα καραβιού με επιγραφή.
Benaki Museum: Silver tama, votive offering in the shape of a sailing boat with inscription.

Λατρείας Τάματα

ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΧΑΝΔΑΚΑ

Έκθεση του Μουσείου Μπενάκη, στον Πύργο Μπαζαίου, στη Νάξο, 22 Ιουλίου έως 3 Σεπτεμβρίου 2006

Η αφιερωματική πρακτική απαντά σε όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου, και απορρέει από την ανάγκη για θεόπεμπτη προστασία κάτω από δύσκολες συνθήκες όταν η ευημερία του ανθρώπου και της οικογένειάς του απειλείται.

T amata okens of worship

An exhibition of the Benaki Museum at Bazeos Tower, on Naxos July 22 to September 3, 2006

The practice of votive offerings can be found in all the major religions around the world. It stems from the need for divine protection under dire circumstances, when the well-being of an individual and his family is threatened.

BY SOPHIA HANDAKA

19ος αι. Μουσείο Μπενάκη: Τρισδιάστατο ασημένιο τάμα ιστιοφόρου, αφιέρωμα ναυτικού σε κάποια εκκλήσια ελληνικής κοινότητας της Μικράς Ασίας.

19th c. Benaki Museum: This three-dimensional silver tama of a sailing boat is an offering of sailor to a church of the Greek communities of Asia Minor.

Πρακτική που μαρτυρείται από την αρχαιότητα, με τα αναθήματα και τις θυσίες, και εμφανίζεται στους βυζαντινούς χρόνους, μεταξύ άλλων με τις αναθηματικές εικόνες, η αφιέρωση σήμερα συνδέεται άμεσα με θαυματουργούς αγίους, και πραγματοποιείται συχνά σε συνδυασμό με άλλες λατρευτικές δραστηριότητες, όπως την προσκύνηση. Η ανθεκτικότητα της πρακτικής οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, στην ανθρώπινη πλευρά της ενέργειας αυτής, και αυτό αποδεικνύεται και από την ευρύτητα του φάσματός της.

Στον ελληνικό χώρο, η αφιερωματική πρακτική συνίσταται σε μια ορισμένη τελετουργική συμπεριφορά, ενεργό κομμάτι μιας αποδεκτής παράδοσης μεν, η οποία όμως αποκλίνει από τις καθιερωμένες δογματικές δραστηριότητες, αποκαλύπτοντας την αλληλόδραση της ιερής με την εγκόσμια πραγματικότητα.

Το θρησκευτικό συναίσθημα των νησιωτών δεν θα μπορούσε να διαφέρει από αυτό των υπολοίπων Ελλήνων, παρά μόνο σε σχέση με ένα στοιχείο: τη θάλασσα, αντικείμενο λατρείας, θαυμασμού και εκμετάλλευσης, αλλά πάνω απ' όλα περιβάλλον που εγκυμονεί κιν-

δύνους. Ίσως από τότε που ο άνθρωπος άρχισε να ταξιδεύει, με σκοπό την εξερεύνηση, το εμπόριο ή την κατάκτηση, προσέφερε αφιερώματα για να καταπαύσει τους κινδύνους της θάλασσας, πρακτική που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Πολύ συχνά οι ναυτικοί ή οι συγγενείς τους θέτουν τα καράβια τους υπό της προστασία των αγίων, προσφέροντας ομοιώματά τους είτε κατά την καθέλκυση είτε κατά τη στιγμή του κινδύνου, προστατεύοντας έμμεσα ή άμεσα τους ανθρώπους τους.

Τα «ασημοκάρβα», όπως συχνά ονομάζονται τα τάματα που παριστάνουν καράβια, είναι φύλλα ασημιού πάνω στα οποία σχεδιάζεται το καράβι εγχάρακτα ή ανάγλυφα. Ξεχωρίζουν για την περίτεχνη κατασκευή τους και την υψηλή ποιότητα του μετάλλου, στοιχεία που φανερώνουν, μεταξύ άλλων, την οικονομική ευμάρεια της εμπορικής τάξης κατά τους νεότερους χρόνους.

The practice of offering existed in antiquity, with votive offerings and sacrifices. It also appeared in the Byzantine years with votive icons. Today, it is linked to miracle-working saints and is usually combined with other worship rituals such as the pilgrimage. The endurance of this practice through the centuries is highly due to social and psychological factors - the human side of this activity - proved by its wide scope.

In Greece, a votive offering involves specific ritualistic behavior, evidence of a widely accepted tradition, which diverts from the established dictates of the Christian dogma and reveals the interaction of the sacred world with the profane.

The religiosity of the islanders could not differ from that of the rest of the Greeks, but for one element: the sea - an object of worship and admiration, a source of employment but, above all, an environment that holds many dangers. It is possible that very early in history, when man first began travelling to explore, trade, or conquer, he made offerings in an effort to diminish the dangers, a practice that still continues today. Very often, sailors or their relatives dedicate their ships to a patron saint by offering a silver-plated engraved miniature of their ship, during the ship's launching or at the time of danger, thus protecting their people directly or indirectly.

The 'silver-ships', as these votives are often called, are sheets of silver on which the ship is either engraved or embossed. The votives stand out for their elaborate artistry and high quality of the metal, both indicators of the merchants' wealth during modern Greek history.

The islands are associated with religious pilgrimages of Panhellenic recognition: the Church of the Annunciation of the Virgin ('Megalohari'), the Panaghia (Virgin) of Tinos, the Panaghia Ekatonapyliani on Paros, and the monastery of the "Archonda" Archangel Michael in Panormitis bay, on Symi.

The latter is of special interest for its uniqueness and wide range of worship. Besides the usual votives placed on the Archangel's icon, in Panormitis one can find ship models and other objects that are able to float (messages, incense, and money in bottles; and barrels and

Από την Παναγιά της Τήνου. Φωτογραφία της Μαρίας Χουλιάκη.

From the Church of the Annunciation of the Virgin, on Tenos. Photograph by Maria Houlaki.

Τα νησιά συνδέονται με προσκυνήματα πανελλαδικής αναγνώρισης, όπως είναι ο ναός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, γνωστής ως «η Μεγαλόχαρη», «η Παναγιά της Τήνου», η Παναγία Εκατονταπυλιανή της Πάρου ή το μοναστήρι του «Αρχοντα» Αρχάγγελου Μιχαήλ στον Πανορμίτη της Σύμης. Το τελευταίο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μοναδικότητα αλλά και για την εμβέλεια της λατρείας του. Πέραν των συνθησμένων ταμάτων που βρίσκονται πάνω στην ασπμένια εικόνα του Αρχάγγελου, στον Πανορμίτη συναντώνται μοντέλα καραβιών και άλλα αντικείμενα, που είναι ικανά να πλεύσουν (μπουκάλια με μηνύματα, με μύρα, με χρήματα, βαρέλια και τενεκέδες με τα ονόματα των ναυτικών), τα οποία πιστεύεται ότι καταπλέουν στον όρμο από όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με τις προφορικές μαρτυρίες, αφιερώματα έχουν καταφθάσει στον όρμο από μακρινούς τόπους, μέχρι και από την Αυστραλία. Τα τάματα λοιπόν εκφράζουν μια ενδιαφέρουσα πτυχή του θρησκευτικού συναισθήματος των Ελλήνων, η οποία στηρίζεται στη βαθιά συναίσθηση της σχέσης τους με το θείο. Τα τάματα όμως είναι και αντικείμενα του ελληνικού υλικού πολιτισμού. Έργα ανώνυμης κυρίως τέχνης, συχνά ευτελή και

χαμηλής καλλιτεχνικής αξίας αντικείμενα, βρίσκονται στο περιθώριο της αισθητικής αναγνώρισης. Παρά τον εθνογραφικό και καλλιτεχνικό πλούτο που αποκαλύπτει η έρευνα της αμφίσημης θέσης τους στην ελληνική κοινωνία, τα τάματα έχουν ελάχιστα μελετηθεί, και ακόμα λιγότερο παρουσιαστεί σε εκθεσιακό περιβάλλον.

Το Μουσείο Μπενάκη, έχοντας ως βασικό προσανατολισμό όχι μόνο τη συγκέντρωση και την ανάδειξη των στοιχείων που συγκροτούν τον νεοελληνικό πολιτισμό, αλλά και την εξοικείωση του κοινού με τα στοιχεία αυτά μέσω σύγχρονων τρόπων προσέγγισής τους, διοργανώνει σε συνεργασία με τον Πολιτιστικό Οργανισμό ΑΙΩΝ έκθεση με τίτλο «Λατρείας Τάματα» από τις 22 Ιουλίου έως τις 3

Σεπτεμβρίου 2006, στον Πύργο Μπαζαίου, στη Νάξο.

Η μοναστηριακή φυσιογνωμία του πύργου σε συνδυασμό με την σύγχρονη μουσειακή λειτουργία του, συνιστούν ιδανικό περιβάλλον για να παρουσιαστεί η αφιερωματική πρακτική σε όλες της τις διαστάσεις, μέσα από αντικείμενα, φωτογραφίες και την ιστορική τους τεκμηρίωση. Το υλικό προέρχεται από τις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη και το αρχείο της φωτογράφου Μαρίας Χουλιάκη, ενώ αναφορά στην εικαστική επιρροή του θέματος στην τέχνη επιχειρείται μέσα από την παρουσίαση έργων του Δημήτρη Ταλαγάνη, ο οποίος εφαρμόζει την τεχνική των ταμάτων, της εγχάρακτης δηλαδή απεικόνισης σε μεταλλική επιφάνεια, στις σύγχρονες δημιουργίες του.

Η έκθεση, την επιμέλεια της οποίας έχει αναλάβει η Σοφία Χανδακά του Τμήματος Νεοελληνικού Πολιτισμού στο Μουσείο Μπενάκη και τον σχεδιασμό ο Μάριος Βαζαίος από τον Πολιτιστικό Οργανισμό ΑΙΩΝ, πραγματοποιείται στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Φεστιβάλ Νάξου 2006, με προοπτική να ταξιδέψει στη συνέχεια και σε άλλους επιλεγμένους χώρους της Ελλάδας και του εξωτερικού.

tins with sailors' names engraved on them) which are believed to have arrived at the bay from all over the world. According to local witnesses, votives have made their way to the cove from faraway lands, as far away as Australia.

Votive offerings express an interesting side of Greek religiosity, which stems from the people's deep awareness of their relationship with the divine. Votives are also objects of Greek material culture. The works of anonymous artists, usually small in size and of low artistic value, votives have always been at the fringes of aesthetics appreciation. Although research has revealed their ethnographic and artistic value in Greek culture, votive offerings have not been adequately studied or presented in an exhibition.

The Benaki Museum, focusing not only on collecting and exhibiting fundamental elements of modern Greek culture but also on familiarizing the public with these elements through contemporary approaches, is organizing an exhibition entitled "Tamata: Tokens of worship", in cooperation with the Cultural Organization AEON, July 22 to September 3, 2006, at the Bazeos Tower, on Naxos.

The monastery-like atmosphere of the Tower, coupled with its operation as a modern museum, compose the perfect setting for exhibiting the practice of votive offerings in all its facets, through objects, photographs, and their historical documentation. The exhibits are part of the Benaki Museum collection and Maria Houlakis' photo-archive. A link to the influence of these offerings have had on the visual arts is attempted through the presentation Dimitris Talagani's work. The artist uses the technique of the silver-plated votive offerings (the engraved depiction of an object on a metal surface) in his modern creations.

The exhibition is part of the Naxos Festival 2006 and has been curated by Sophia Handaka, Department of Modern Greek Culture, Benaki Museum and coordinated by Mario Vazeos, Cultural Organization AEON. The exhibition is expected to go on tour in selected venues in Greece and abroad.

